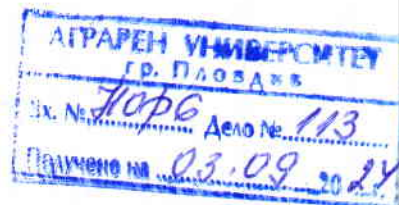

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление- 3.8. ИКОНОМИКА, научната специалност Икономика и управление (Селско стопанство).

Автор на дисертационния труд: Наталия Йорданова Шукадарова, задочен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Устойчивост на българското зърнопроизводство в контекста на европейската зелена сделка

Рецензент: доц. д-р Георги Димов Георгиев, Технически университет - София, филиал Пловдив, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7 Администрация и управление, научна специалност “Икономика и управление”, определен за член на научното жури със заповед № РД-16/854 от 28.06.2024 год. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Видно и от заглавието, дисертационният труд е посветен на актуален проблем със стратегическо значение каквато е европейската Зелена сделка. Специално внимание е отделено на нейното влияние върху устойчивото развитие на един от ключовите сектори на българското селско стопанство – зърнопроизводството. Изследването на Зелената сделка и нейните стратегии „От фермата до трапезата“ и „Стратегията за биоразнообразието“ е направено през призмата на Целите за устойчиво развитие (ЦУР) на ООН. Споделя се и мнението, че устойчивото производство трябва да се стреми към съчетаване на резултати в три направления: екологичното, икономическото и социалното. В тази връзка в глава трета са изследвани възможностите за постигане на устойчивост на фермери от сектор „Зърнопроизводство“ чрез използване на възможностите, които предоставя българския Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г..

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на изследването е определянето на възможността за постигане на устойчивост на българското зърнопроизводство в контекста на европейската Зелена сделка.

Поставени са три основни задачи:

- 1) Определяне на устойчивостта на българското селско стопанство в трите й измерения в контекста на целите за устойчиво развитие от Програмата на ООН до 2030 г.;
- 2) Позициониране на сектор „Зърнопроизводство“ в условията за подкрепа на стопанствата в СПРЗСР;
- 3) Проучване на нагласите на българските зърнопроизводители относно участието им в прилагане на политиките, мерките и инструментите.

Основен обект на изследването са български зърнопроизводителни стопанства от петте стратегически значими за зърнопроизводството региони на страната. Отделено е специално внимание и на индикатор 2.4.1 „Дял на земеделската площ, заета с продуктивно и устойчиво земеделие“ в рамките на Програмата на ООН до 2030 г.. Анализирани са и предварителните условия и

интервенциите за подкрепа на зърнопроизводителните стопанства в рамките на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г..

Дисертантът е използвал набор от методи за изследване. При определяне устойчивостта на българското селско стопанство са проучени важни стратегически документи и е приложен дескриптивен и сравнителен анализ.

Изследването на нагласите на българските зърнопроизводители е реализирано посредством авторско анкетно проучване с общо 38 въпроси. От тях 24 са за дефиниране профила на анкетираните стопанства и определяне нивото на устойчивост и 14 въпроса за нагласите на стопанствата от сектор „Зърнопроизводство“. То обхваща 128 земеделски производители – членове на Национална асоциация на зърнопроизводителите (НАЗ).

Основната теза на изследването е, че устойчивостта на зърнопроизводството в контекста на европейската Зелена сделка може да бъде постигната. Тя е доказана чрез представения в четвърта глава Модел на устойчиво зърнопроизводително стопанство.

Целта на изследването е ясно формулирана и задачите, които дисертанта си поставя, водят до нейното постигане. Избраните методи на изследване са подходящи. Анкетното проучване има достатъчно респонденти за осигуряване на достоверност на изводите.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е с общ обем от 221 страници. Теоретичната част е представена на 63 страници, 10 страници обхваща методиката, 102 страници са посветени на авторското изследване и аналитична част, 14 страници е конструктивната част и 3 страници са заключенията. В текста са включени 6 таблици и 45 фигури.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд е разделен на четири основни части, с въведение и заключение. Първа глава е теоретична и в нея Наталия Шукадарова разглежда основните предизвикателства между концепцията за продоволствена сигурност и екологичните политики. В този контекст е посочено значението на зърнопроизводството за продоволствената сигурност на глобално и национално равнище. Представена е концепцията за устойчиво развитие и Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г.. Анализирани са европейската Зелена сделка и свързаните с нея две стратегии – „От фермата до трапезата“ и Стратегията за биологичното разнообразие.

Във втора глава е изведена методиката на изследването. Кратко и сбито са представени целта, задачите и избраните методи. Коментирана е аналитичната рамка на конкретната анкета. В нея са структурирани 2 основни групи въпроси – за характеристиките на стопанствата от сектор „Зърнопроизводство“ и за нагласите им за прилагане на екологични практики, в контекста на новата ОСП и амбициите на Зелената сделка. Описан е обема на извадката и начина на набиране на информацията.

Трета глава е емпирична и при нея Наталия Шукадарова анализира развитието на България по пътя за постигане на устойчиво селскостопанско производство в контекста на Програмата на ООН за периода до 2030 г.. В тази връзка са изследвани три основни показателя – селскостопански факторен доход на годишна работна единица, държавна подкрепа за научноизследователска и развойна дейност в селското стопанство и площ с биологично земеделие. Отделено е внимание и на позиционирането на зърнопроизводството в СПРЗСР за периода 2023-2027г. Анализирани са и резултатите от анкетното проучване за нагласите на българските зърнопроизводители спрямо европейските зелени политики и прилагането на екологични практики.

В четвърта глава са направени обобщения и препоръки по отношение на постигането на устойчивост на зърнопроизводството в условията на Зелената сделка. Представен и аргументиран е Модел на устойчиво зърнопроизводително стопанство.

Библиографията е представена на последните 18 страници на разработката и включва общо 140 източника на информация (80 на кирилица; 57 на латиница и 3 интернет сайта).

Като цяло дисертационният труд е добре структуриран и включва всички необходими основни елементи. Разработен е на добро теоретично ниво и предлага интересни идеи и възможни приложни решения.

5. Приноси на дисертационния труд.

Изследването в предоставения ми за становище дисертационен труд съдържа значими резултати обединети в шест научни и научно-приложни приноса. Приемам заявените приноси:

1. Проследени са екологичните и климатичните политики спрямо селското стопанство на глобално, европейско и национално равнище.
2. Изяснени са същността и параметрите на задължителните условия и на интервенциите за подпомагане в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г., които касаят подпомагането на сектор „Зърнопроизводство“ в рамките на ОСП.
3. Изведен е пример за подпомагане на зърнопроизводително стопанство в рамките на директните плащания на СПРЗСР.
4. Дефинирана е вътрешната рамка на оптимален производствен модел за 2023 г. на устойчиво зърнопроизводително стопанство.
5. Формулирани са препоръки към институционалната и външната среда, които водят до подобряване на устойчивостта на сектор „Зърнопроизводство“ в средносрочен и дългосрочен план.
6. Изведена е схема на взаимодействията в устойчивата селскостопанска система.

6. Критични бележки и въпроси.

Нямам съществени критични бележки към представеното изследване. Обстойното ми запознание с дисертационния труд ми дава основание да предложа на докторанта Наталия Шукадарова в бъдещите си изследвания да постави акцент и върху социалните параметри на устойчивото развитие. Тезата за необходимостта от по-активно включване на фермерите, може да се разглежда през концепцията за Приобщаващата икономика. По-конкретно това предполага действително активно включване на професионалните общности в цялостния процес на изготвяне, обсъждане, приемане и прилагане на политики на европейско и национално равнище.

7. Публикувани статии и цитирания.

Представени са две публикации във връзка с дисертационния труд, като и двете са на английски език и са публикувани в Agricultural Sciences. Първата от тях е от 2022 година, а втората от 2023 година. Освен това има заявени и две участия в научни конференции.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Той дава добра представа за целта, задачите, заложените хипотези и използваните методи на изследване. Резултатите от авторското изследване са коректно представени.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените от докторантката различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Наталия Йорданова Шукадарова образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност Икономика и управление (Селско стопанство).

Дата: 02.09.2024 г.
гр. Пловдив

**ИЗГОТВИЛ
СТАНОВИЩЕТО:**

(доц. д-р Георги Георгиев)